

שיעור 36 קבוע # 2 הסבר הדין מה בין 'קבוע' ל'פריש'

הערה מתודית בפתח הדברים הֲ הרבה מההסברים ל'קבוע' ניסו להציע הסבר שיצליח להסביר את כל המקרים של 'קבוע'. ודאי שראוי להשתדל לעשות כן; ברם כל המעיין בהסברים שהוצעו נוכח שזהו עקב האכילס שלהם. ההצעה שלנו היא לאתר את ה'ראשית' של 'קבוע' ולהציע הסבר שיתאים לו. ייתכן שאחרי שהדין נוסח ונקבע להלכה, שהוא ייושם גם במקרים בהם ההסבר הזה לא מתאים.

ר"ן בפסחים ט: קובע שהגדרת 'קבוע' תלוי בשעת לידת הספק. תורף הדברים, שב'קבוע' האדם שואל את עצמו האם קניתי בחנות כשרה, ואילו ב'פריש' הוא שואל את עצמו האם הבשר כשר. נבאר את הדברים.

סבא רבא שלי, הגר"מ סולובייצ'יק ז"ל מצוטט בקובץ שיעורים שב'קבוע' יש רוב ורק שלא הולכים אחריו. לכן, ניתן ללכת אחרי הרוב ב'פריש', שכן הרוב קיים גם ב'קבוע'. הסבר זה מואר על ידי הסבר של פרופ' משה קופל שב'קבוע' האדם לא יודע לאיזו חנות הלך ולכן הוא שואל על כל קבוצת החנויות; בתוכה יש חנות אחת שאינה כשרה, ולכן כאשר הוא שואל את עצמו האם הוא קנה בחנות כשרה, התשובה היא שיתכן שכן וייתכן שלא. 'מחצה על מחצה' אינו מתבאר כסבירות 50:50 אלא כמעין כן /לא. לעומת זאת ב'פריש', האדם שואל האם חתיכת הבשר הזאת כשרה, וכאן הרוב קובע, כי אני עומד מול חתיכה מסויימת.

הפרופסורים ישראל ויהונתן אומן הציעו הסבר אחר הֲ ב'קבוע' אין רוב משום שהאדם בחר ללכת לחנות, וייתכן ששיקולי הבחירה שלו לא היו רק שיקולי כשרות אלא שיקולים נוספים. ממילא שהעובדה שיש רוב חנויות כשרות לא מבררת לאיזו חנות האדם הלך. מה שאין כן ב'פריש'; האדם עומד מול הבשר וממילא שהשאלה היחידה היא האם היא כשרה, ולכן הולכים אחרי הרוב.

אני מעדיף את ההסבר של קופל כי הוא מסביר היטב את המונח 'מחצה על מחצה'. לעומת זאת לשיטת אומן, המונח מתפרש שאין כאן רוב אבל הם לא מציעים הסבר למה זה מכונה 'מחצה על מחצה'. ובאשר לקושייה העיקרית על אומן מפסחים ט: מעכבר, כיצד ניתן לומר שהעכבר 'בוחר', יש לזכור שמדובר בסתמא וביישום מאוחר של 'קבוע', וממילא ייתכן שאחרי שהדין נקבע שהוא ייושם ביחס לעכבר אף שהסברה לא מתאימה שם.

לכל ההסברים משותף שב'קבוע' שואלים על החנות וב'פריש' על הבשר הֲ יש לשאול אפוא מדוע אנו עושים כן, מדוע לא נשאל גם ב'קבוע' על הבשר.

אני מבקש לחבר בין ההסברים הֲ לקבל את הסבר קופל לעצם הדין ולשלב בו את הסבר אומן באשר להסבר מדוע שואלים על החנות.

הרמב"ן במלחמת השם חולין ג: קובע שכאשר יש מיעוט מצוי אסור לסמוך על הרוב לכתחילה. לכן ב'קבוע', מצב בו האדם הלך לחנות, השאלה שהוא אמור לשאול את עצמו בשעת הקנייה היתה האם אני קונה בחנות כשרה, מה שאין כן ב'פריש', לידת הספק מולידה שאלה מול הבשר.

נעמיק יותר ? ב'פריש' יש ספק ולכן הולכים אחרי הרוב. לעומת זאת ב'קבוע' יש 'אי ידיעה'; הרי האדם היה יכול לדעת בשעת הקנייה האם הבשר כשר, לו רק היה שואל. אף שפרט זה נעלם ממנו, מדובר במידע שהיה אמור להיות בידו ונשמט ממנו, ולכן הוא מוגדר 'אי ידיעה' ולכן לא הולכים אחרי הרוב.